

В. В. Шилюк
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент В. В. Жуковська

Функціонування хеджингу в англомовному академічному дискурсі (на основі корпусу MICASE)

На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки актуальним є вивчення мовлення крізь специфіку його реалізації у різноманітних мовних ситуаціях. В нашому дослідженні ми розглядаємо маркери хеджингу як засоби соціолінгвістичної характеристики взаємодії учасників академічного дискурсу. Актуальність обраної проблематики визначається все ширшим проникненням соціальної детермінанти у лінгвістичну сферу та необхідністю системного опису засобів соціолінгвістичної ідентифікації мовця.

Соціолінгвістична ідентифікація мовця в академічному дискурсі вивчалася такими дослідниками, як Л. Куликова, І. Шпенюк, Ю. Щербіна, Р. Аликаєв, Н. Сушкова. Вслід за М. Каменським, основною операційною одиницею соціолінгвістичного аналізу соціальної диференціації мови ми визначаємо, так звані, соціолінгвістичні змінні (*sociolinguistic variables*), тобто соціально марковані мовні кореляти стратифікаційної і ситуативної варіативності мови [2: 171], що виступають у нашій роботі як соціально марковані мовні одиниці – маркери позиції суб'єкта.

Необхідно зазначити, що висловлення учасників академічного дискурсу зумовлені насамперед статусною, представницькою функцією комуніканта. Таким чином, саме за допомогою модальності у матерії мови відображається її антропоцентричність. Виходячи зі сказаного, позиція суб'єкта визначається, як вимір ставлення, та включає риси, які стосуються шляхів, за допомогою яких автори презентують себе та повідомляють власні судження, думки та зобов'язання [8: 176].

В нашому дослідженні ми розглядаємо один із засобів вираження позиції суб'єкта дискурсивної діяльності – *'hedging'* (хеджинг – переклад С. В. Адамович) [1: 19]). К. Хайленд визначає хеджи як: «лінгвістичні засоби, які використовуються для позначення а) нестачі повного висвітлення правди супроводжувального твердження або б) бажання не виражати висвітлення правди категорично. Хеджи є, таким чином, засобами, за допомогою яких автор може представляти твердження як думку, а не факт» [6: 478].

Для вивчення функціонування лексико-граматичних маркерів хеджингу як засобів ідентифікації мовців в академічному дискурсі на першому етапі ми виділили потенційні маркери хеджингу, взявши за основу класифікацію К. Хайленда, яка представлена у працях “Metadiscourse” (2005) та “Hedging in Scientific Research Articles” (1998) [7: 218]. Матеріалом нашого дослідження стало 90 маркерів хеджингу, що були про класифіковані на 5 груп. Так, до групи **епістемічних модальних дієслів** (*epistemic modal verbs*) ми включаємо 8 маркерів (*could, may, might, ought, should та інші*), до групи **епістемічних лексичних дієслів** (*epistemic lexical verbs*), як маркерів хеджингу, ми включаємо 16 маркерів (*argue, assume, appear, believe, claim та ін.*); до групи **епістемічних прислівників** (*epistemic adverbs*) відносимо 47 маркерів хеджингу (*about, almost, apparently, around, approximately та ін.*); до групи **епістемічних прикметників** (*epistemic adjectives*) включаємо 10 маркерів (*apparent, doubtful, likely, possible, probable та ін.*); а до групи **епістемічних іменників** (*epistemic nouns*) ми відносимо 9 маркерів (*assumption, claim, estimate, doubt, hypothesis та ін.*). На другому етапі ми перевірили наявність виділених маркерів хеджингу в базі спеціалізованого Мічиганського корпусу усної академічної англійської мови MICASE (The Michigan Corpus of Academic Spoken English). Далі ми здійснили кількісний аналіз маркерів хеджингу відповідно до основних соціолінгвістичних параметрів:

- 1) гендерної приналежності мовця (мовлення чоловіків та жінок);
- 2) предметної галузі, в якій відбувається академічна комунікація (точні науки, до яких входять Biological and Health Sciences, Physical Sciences and Engineering та гуманітарні науки, до яких відносяться Humanities and Arts, Social Sciences and Education);
- 3) академічної ролі комунікантів (мовлення викладачів: junior faculty, senior faculty та мовлення студентів: senior undergraduate, junior undergraduate, senior graduate, junior graduate).

Надалі за допомогою методу кількісних підрахунків та порівняння були визначені особливості соціолінгвістичної ідентифікації мовців-учасників академічного дискурсу. Оскільки вибірки мовлення учасників академічної комунікації згідно з зазначеними нами параметрами дослідження не однакові, то для визначення відмінностей у вживанні аналізованих маркерів ми брали до уваги не абсолютну частоту вживання конкретних одиниць, а частоту їх вживання на 100 000 слововживань [3: 62].

Спершу ми проаналізували функціонування маркерів з огляду на гендерну приналежність мовців, адже саме гендер є одним із важливих екстралінгвістичних факторів, що впливають на мовну репрезентацію і позиціонування соціолінгвістичної сутності мовця. Дж. Вуд наголошує на тому, що багато в чому жінки та чоловіки мають різні погляди на цілі та стратегії спілкування [10: 138].

Представимо кількісний аналіз використання маркерів хеджингу чоловіками та жінками в академічному мовленні у Рис. 1:

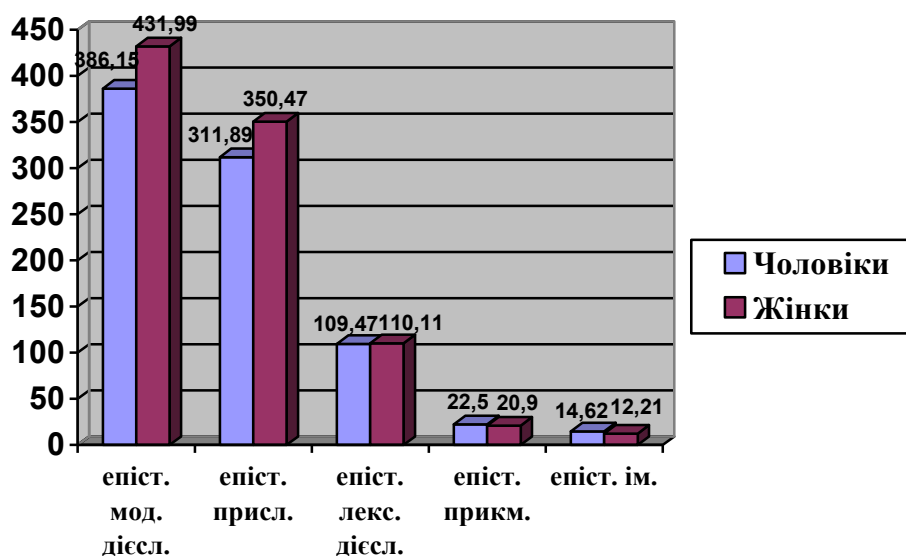

Рис. 1. Використання маркерів хеджингу чоловіками та жінками в академічному мовленні

Зазначимо, що чоловіки і жінки виявляють тенденції до різних стилів ведення полеміки. Чоловіки рідше погоджуються з критикою, частіше вдаються до іронії, посилення на авторитети, використовують менше мовних засобів, що виражають невпевненість, і в результаті справляють враження більш компетентних і впевнених у собі і своїй правоті фахівців, тобто більш успішно домагаються так званого „статусу експерта”.

Далі ми розглянули функціонування маркерів хеджингу у мовленні представників точних та гуманітарних наук. Отримані дані представлено на Рис. 2.

Як свідчить матеріал нашого аналізу, маркери хеджингу вдвічі частіше зустрічаються в гуманітарних науках, оскільки виклад матеріалу в зазначеній предметній галузі є більш вільним, в порівнянні з предметною галуззю точних наук. У представників, що здійснюють мовлення у предметній галузі гуманітарних наук є більша здатність до міркувань, тлумачень та відсутність абстрагованості у викладі матеріалу, у порівнянні зі сферою точних наук. Гуманітарні

науки є менш формальними та виявляють сильну залежність об'єкту пізнання від його суб'єкту. Такий розподіл відповідає загальному уявленню про більшу категоричність дискурсу природничо-технічних дисциплін та твердженню про те, що соціально-гуманітарним наукам не в такій мірі властива точність об'єктів дослідження та аналізу.

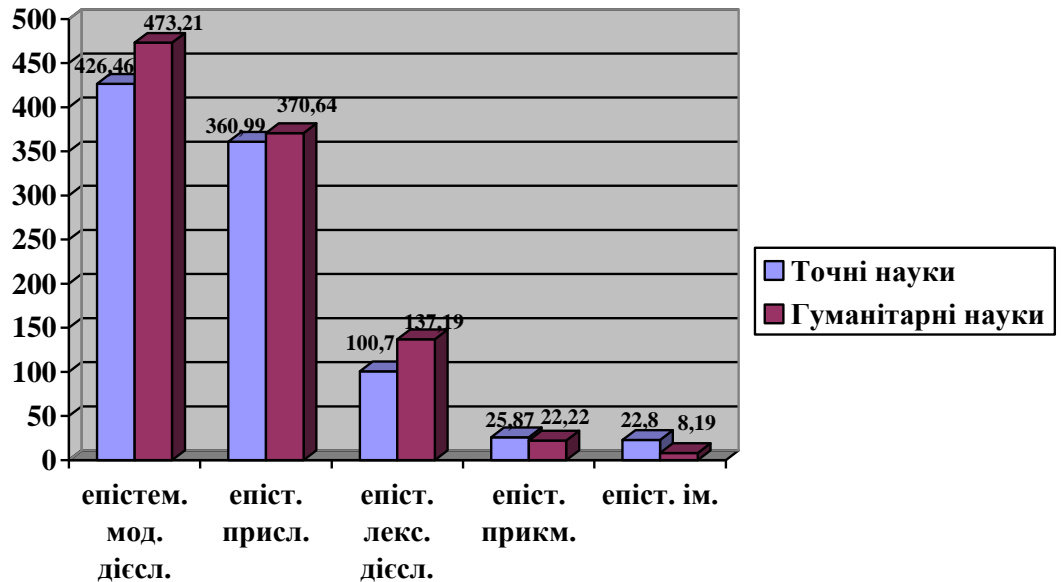

Рис. 2. Використання маркерів хеджингу представниками точних та гуманітарних наук в академічному мовленні

Останнім параметром, згідно якого здійснювалася соціолінгвістична ідентифікація учасників академічної комунікації, є академічна роль комунікантів. Кількісний аналіз використання хеджингу викладачами та студентами в академічному мовленні представимо у Рис. 3.

Згідно з результатами нашого дослідження, викладачі частіше використовують хеджинг, що допомагає підкреслити об'єктивне ставлення до матеріалу, що подається на розгляд студентів, надати мовленню відтінок некатегоричності та зменшити відповідальність за істинність певних фактів. Таким чином, за допомогою маркерів хеджингу можна визначити професійну ідентичність мовця. В даному випадку, хоча викладачу і приписується позиція авторитетного експерта і виділяється позиція студента – як підлеглого, але Дж. Коатс вважає, що статус експерта інколи є небажаним при кооперативному спілкуванні [5: 338]. Підкреслимо, що викладачі вживають маркери хеджингу в своєму мовленні для зменшення категоричності висловлень та для сприяння кооперації зі студентами у процесі викладання. Оскільки однією з лінгвокультурних рис академічного дискурсу є уникнення категоричності при вираженні власної думки, викладач намагається не

нав'язувати свою думку, не висловлювати свої судження прямо та уникати однозначних відповідей [11: 294].

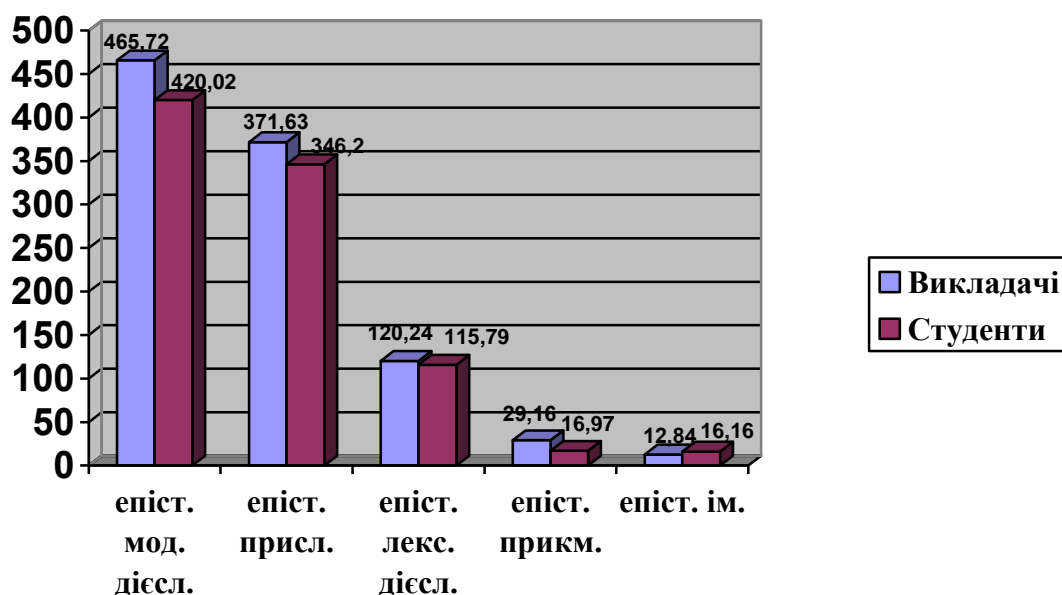

Рис. 3. Використання маркерів хеджингу викладачами та студентами в академічному мовленні

Розглянувши кількісні переваги у вживанні певних маркерів хеджингу у кожній з виділених груп, ми прийшли до висновку, що серед епістемічних модальних дієслів найчастіше зустрічається маркер “would” (у мовленні жінок з частотою 251,58 вживань, у мовленні чоловіків частота вживання становить 230,39 одиниць; у мовленні представників точних наук – 246,7 одиниць, та гуманітарних – 281,98 випадків; частота вживання 267,61 одиниць – в мовленні викладачів та частота 254,46 випадків – в мовленні студентів). Таку тенденцію можливо пояснити прямим епістемічним значенням даного модального дієслова, а також твердженням Дж. Коутс про те, що дане модальне дієслово вживається переважно в епістемічному значенні та є гіпотетичним варіантом маркера передбачення дії [Цит. за: 5]. Наприклад:

- *So i i **would** say the same thing with Spanish. You have Puerto Rican English and you probably have Colombian English (Female) [MICASE, STP355MG011].*

З даного прикладу слід зазначити, що основна частина виразів з “would” вживаються в активному стані, а одними з найчастіших дієслів, що слідують за “would” є “be”, “say”, “appear”, “suggest”.

Групою, яка стоїть на другому місці за частотою вживання є епістемічні прислівники. Згідно з дослідженням П. Браун епістемічні прислівники є основними маркерами вираження позитивної/

негативної ввічливості, оскільки допомагають встановити певні відносини між мовцями, що в свою чергу змінює силу мовленнєвого акту [4: 120]. Найчастотнішим маркером серед всіх епістемічних прислівників є прислівник “*maybe*” (у мовленні чоловіків частота вживання становить 61,16 одиниць, натомість у жіночому мовленні цей прислівник становить частоту 85,25 вживань; у мовленні представників точних наук – з частотою 59,34 слововживань, представників гуманітарних наук – 99,41 одиниць; у мовленні студентів зареєстровано частоту вживання 104,4 одиниць, а в мовленні викладачів – 58,24 слововживань). Наприклад:

- (...) *it was the top half of one percent uh highly gifted, kids, uh who were followed over, i think it's **maybe** sixty years now (Male) [MICASE, [LES500JU136](#)].*

У даному твердженні спостерігаємо сполучення епістемічного прислівника “*maybe*” з числівником “*sixty*”. Цей випадок не є поодиноким, адже у академічному мовленні популярним є сполучення епістемічних прислівників “*about*”, “*almost*”, “*around*”, “*approximately*” з числівниками.

Наступними за частотністю у вживанні чоловіками та жінками є епістемічні лексичні дієслова. Найбільш вживаним епістемічним лексичним дієсловом є дієслово “*guess*” (частота вживання серед чоловіків 34,97 одиниць та серед жінок – 35, 2 випадків; частота вживання 41,17 одиниць у мовленні представників гуманітарних наук та 35,66 одиниць у мовленні представників точних наук; у мовленні викладачів з частотою 20,46 одиниць, а студентів – з частотою 57,52 слововживань). Наприклад:

- (...) *so **i guess** the idea is that, well we run the G-A to optimize some pulse shape, or to optimize some feedback (...) (Physical Sciences and Engineering) [MICASE, [MTG485SG142](#)].*

У наведених прикладах ми спостерігаємо суб’єктивізацію висловлення [9: 68-69]. Зазначена стратегія є найбільш частотним виявом хеджингу у корпусі та реалізується за допомогою використання займенника “*I*” та дієслів міркування.

Четвертою за частотністю групою маркерів хеджингу, що аналізувалися, є епістемічні прикметники. Дані нашого дослідження свідчать, що найчастотнішим епістемічним прикметником є “*likely*” (частота його вживання у мовленні чоловіків становить 7,88 одиниць, а у мовленні жінок – 7,26 слововживань; у мовленні викладачів зареєстровано частоту 11,99 слововживань, а у мовленні студентів – частоту 3,91 випадків; у мовленні представників точних наук частота 10,52 слововживань, а гуманітарних – 6,55 одиниць). Наприклад:

- *And so if the decision goes against the University of Michigan, **it's likely that you could** see a decrease in that percentage maybe to, five to ten*

percent like that i don't know (Senior Undergraduate) [MICASE, SEM495SU111].

В представленому прикладі ми спостерігаємо стратегію хеджингу, яка визначається як провокаційний/ замаскований хеджинг [9: 68-69].

Останню групу, що є найменш частотною, складають епістемічні іменники. Найменш частотним серед усіх мовців є епістемічний іменник “*probability*” (у мовленні чоловіків частота вживання 3,31 одиниць, а у мовленні жінок частота 5,98 слововживань; у мовленні представників точних наук з частотою 22,8 одиниць, а представників гуманітарних наук – з частотою 8,19 вживань; у мовленні викладачів – з частотою 2,31 слововживань, а в мовленні студентів – з частотою 7,68 одиниць). Наприклад:

- *There's some **probability**, that people believe_ there's some probability people place on, whether or not their effort is gonna produce a given performance (Male) [MICASE, LEL185SU066].*

Зазначимо, що не всі виділені маркери хеджингу реалізувались у мовленні представників академічного дискурсу. Наприклад, такі маркери, як “*from our perspective*”, “*from this perspective*”, “*in most instances*”, “*slightly to my knowledge*”, “*uncertainly*”, “*unclearly*” взагалі відсутні у корпусі.

Підсумовуючи всі зазначені соціолінгвістичні параметри, зазначимо, що ідентифікація суб'єктів дискурсивної діяльності часто відбувається за допомогою їх висловлень, тому для ефективної комунікації необхідно не лише вдало конструювати маркери вираження позиції суб'єкта дискурсивної діяльності у дискурсі, а й вміти розпізнавати позиції партнерів по комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Адамович С. В. Семантическая категория аппроксимации и система средств ее выражения / С. В. Адамович. – Гродно: ГрГУ, 2011. – 183с.
2. Каменский М. В. К вопросу о социолингвистической парадигме дискурсных маркеров английского языка / М. В. Каменский // Вестник Ставропольского государственного университета. – 2007. – № 50. – С. 171-178.
3. Biber D. Register, genre, and style / D. Biber, S. Conrad. – NY: Cambridge University Press, 2009. – 352 p.
4. Brown P. How and why are women more polite: some evidence from a Mayan community/ P. Brown// S. McConnell-Ginet, R. Borker & N. Furman (eds.). – New York: Praeger, 1980. – Pp. 111-136.
5. Coates J. The role of epistemic modality in women's talk/ J. Coates// Modality in Contemporary English. – 2001. – Pp. 331-348

6. Hyland K. Nurturing hedges in the ESP curriculum. // System. – 1996. – № 24 (4). – P. 477-490.
7. Hyland K. Hedging in Scientific Research Articles / K. Hyland. – Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1998. – 318 p.
8. Hyland Ken Stance and engagement: a model of interaction in academic discourse / Ken Hyland. – London: SAGE Publications, 2005, P. 173- 192.
9. Markkanen R. Hedging and discourse: approaches to the analysis of a pragmatic phenomenon in academic texts / R. Markkanen, H. Schröder. – Berlin: Walter De Gruyter, 1991. – 280 p.
10. Wood J. T. Who cares? Women, care and culture / J. T. Wood. – USA: Southern Illinois University Press, 1994. – 138 p.
11. Шпенюк І. Є. Лінгвокультурні особливості американського науково-академічного дискурсу / І. Є. Шпенюк. – Режим доступу:
http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/lingv/2012/Shpeniuk%20288-296.pdf

СПИСОК ІЛЮСТРОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

12. Michigan Corpus of Academic Spoken English (MICASE). – Режим доступу:
<http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/MICASE/index.html>